

‘Het was een mooie job’

Interview met Jean-Luc Dehaene, vice-voorzitter van de Europese Conventie

DOOR TIJDO VAN DER ZEE

‘Een aantal landen dacht in den beginne dat de Conventie een praatarak zou zijn, waar een rapport uit zou komen met voorstellen en dat zij dan konden beginnen met werken. De werkelijkheid is dat wij in een vroeg stadium hebben gezegd: wij gaan hier tot een consensus komen en we gaan een verdrag schrijven’, aldus Jean-Luc Dehaene, ex-premier van België, voormalig vice-voorzitter van de Europese Conventie en Europarlementariër. Een gesprek over de Europese Conventie.

Een uur nadat het Europees Parlement groen licht heeft gegeven voor de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie, vertelt Europarlementariër Dehaene over de totstandkoming van de Europese Grondwet.

Op de negende verdieping van het Louise Weiss-gebouw in Straatsburg, waar de EVP-fractie van Dehaene, kantoor houdt, legt hij uit dat juist deze uitbreidingen de hervorming van de Unie noodzakelijk maken. En omdat hij daarvan al vroeg overtuigd was, werd hij in 1999 door Romano Prodi, toenmalige voorzitter van de Europese Commissie, uitgenodigd ter van rapport op te stellen met concrete hervormingsvoorstellen. ‘Dat rapport’, vertelt hij, ‘dat ik overigens samen met Von Weizsäcker en Lord Simon schreef, moest Prodi de argumenten verschaffen om de Europese Raad van regeringsleiders te overtuigen de zaak breder aan te pakken tijdens de Top van Nice. Daar Prodi is niet in geslaagd. Als gevolg hiervan werd het Verdrag van Nice een bloedbad, waarbij sommige stemmen wonden en andere stemmen verloren. Gelukkig hebben de leden van de Europese Raad toen ingezien dat ze verkeerd bezig waren en opgeroepen tot een andere aanpak, wat uiteindelijk heeft geresulteerd in de Conventie’.

Verklaring van Laken

Tijdens het Belgisch voorzitterschap van 2001 vroeg premier Verhofstadt zijn voorganger Dehaene zitting te nemen in de werkgroep die de Verklaring van Laken zou voorbereiden. Deze verklaring gaf, minder vaag dan in Nice, het startschot voor de Europese Conventie.

werden dus Amato en ik. Deze constructie is geïnspireerd tijdens de Top van Laken, in het laatste uur voor de bekendmaking van de Verklaring. Maar goed, aangezien ik zeer goed wist waarover het ging, en omdat ik wist dat het een zeer uitdagende job zou zijn, hoefde ik daar niet lang over na te denken.’

Wim Kok

Overigens had de Conventie nog bijna een Nederlandse voorzitter gehad. Lange tijd was Wim Kok in Europa een zeer gewilde kandidaat. Hij had de steun van veel kleine landen en van de Duitse bondskanselier Schröder. Kok beweerde dat hij zijn paarse coalitie, die nog een paar maanden te regeren had, niet in de steek wilde laten. Volgens Dehaene heeft Kok echter een strategische blunder gemaakt: ‘Kok was wellicht kandidaat, maar hij wachtte totdat er consensus rondom zijn kandidatuur tot stand kwam. Hoewel de meerderheid voorstander van Koks kandidatuur was, eiste de Franse president Chirac het voorzitterschap op voor zijn landgenoot Giscard d’Estaing. Blijkbaar had hij ondertussen een akkoord bereikt met Schröder, die eerder nog voor Kok was. Vanaf dat moment was een consensus rond Kok onmogelijk. Hij had zijn kandidatuur uitdrukkelijk bekend moeten maken.’

Wui Kei

De Conventie moest een breed draagvlak hebben. Om dit te bereiken waren er afgevaardigden van de nationale parlementen, het Europees Parlement, de Europese Commissie en van de nationale regeringen bij betrokken. Het geheel bestond uit niet minder dan 105 personen. Als stuwende kracht binnen de Conventie werd een twaalfkoppig praesidium gevormd, waarin onder andere de voorzitter en de twee vice-voorzitters zitting hadden. Die stuwende kracht ging trouwens ook van Giscard d’Estaing zelf uit. Hij had een sterk gevoel voor symboliek en om zijn bedoeling met de Europese Conventie duidelijk te maken reisde hij af naar de Verenigde Staten om de Conventie die de Amerikaanse grondwet uit 1788 schreef te bestuderen. Hij wilde graag te boek staan als een echte ‘Founding Father’

en week er ook niet voor terug om het woord ‘Grondwet’ in de mond te nemen. Anders dan Giscard was Dehaene veel voorzichtiger met zulke gewichtige termen. ‘Ja, ik wist dat dit in een aantal landen weerstand zou kunnen oproepen. Maar het wonder is dat het woord ‘Grondwet’ in de Conventie binnen de kortste keren gemeengoed was. Er groeide vrij snel een consensus dat we niet een paar amendementen aan bestaande verdragen gingen uitschrijven, maar dat we iets totaal nieuws moesten scheppen, iets dat uitlegt wat de Unie is en wat vergelijkbaar is met een Grondwet’. In het toepassen van symboliek had Giscard wel vaker een gelukkige hand. Op een dag stond er, duidelijk voor iedereen, een klein tafel. Het beestje heette Wui Kei. Dehaene licht toe: ‘Dit was zeer slim van Giscard, zeker vanwege het moment waarop hij dat uinge- haald heeft. Op een moment dat leden van de Conventie wat ongeduldig werden en vonden dat het niet snel genoeg ging, kwam hij met dat ding. Zijn signaal was toen: haast je langzaam, ga systematisch te werk. En de manier waarop hij dat in de zaal gebracht heeft was, ik zou niet zeggen geniaal, maar het heeft in ieder geval gewerkt’.

Penelope

Het duurde niet lang of de eerste grondwetsvoorstellen stroomden binnen. Sommige waren niet meer dan frivole contentemplates, andere waren volledig uitgewerkte documenten van bijna 100 pagina’s. Ook Europese Commissievoorzitter Prodi wilde zijn steentje bijdragen. Hij gaf opdracht voor het document ‘Penelope’, dat een Unie voorstond met tamelijk federale trekjes. De manier waarop Prodi het voorstel presenteerde, heeft de belangrijke rol die zijn Commissie had kunnen spelen, volgens Dehaene behoorlijk ondermijnd: ‘De Commissie heeft zichzelf herhaaldelijk in de voeten geschoten en commissievoorzitter Prodi in de eerste plaats. Het Penelope-voorstel heeft hij buiten de Commissie om laten maken om er mee naar buiten te komen voordat zijn Commissie het had gezien. Hij gaf ‘Penelope’ aan Giscard als interessant werkdo-

cument, maar presenteerde het vervolgens aan het publiek als het voorstel van de Commissie. Wat het niet was. Dus ofschoon er in Penelope enkele waardevolle dingen zaten, waarvan we er stillejjes een aantal hebben overgenomen, had de Commissie het psychologisch totaal verkoren. Profi's handelen verzakten daarnaast de positie van de twee vertegenwoordigers van de Commissie in de Conventie. Dat hebben ze hem enorm kwalijk genomen.

Ook de regeringen probeerden hun invloed op de Conventie te vergroten. In de herfst van 2002 verwisselden Duitsland en Frankrijk hun afgevaardigden voor twee zwaargewichten; de Ministers van Buitenlandse Zaken Fischer en De Villepin. Spanje promoveerde op haar beurt de afgevaardigde tot minister van Buitenlandse Zaken. Hiermee erkenden de grote landen het belang van de Conventie. Toch schuldte er ook een gevaar in: Ondanks de belofte die de Conventie inhield, kon zij slechts resulteren in een voorstel voor een grondwet. De onderhandelingen tussen de lidstaten die op basis van het grondwetsvoorstel in de daaropvolgende intergouvernementele conferentie (IGC) zouden plaatsvinden, zouden de doorslag geven. De Inmenging van Fischer en De Villepin kon wel eens betekenen dat de ICC al zo'n beetje begonnen was. Volgens Dehaene is dit juist

niet gebeurd: "Zij zijn op een muur gestoten van parlementaire vertegenwoordigers. En de meesten hebben zich naar de zogenaamde conventiemethode gevoegd. Behalve Spanje dan, maar dat wisten we. Met Spanje hebben we altijd problemen gehad."

Irak

De verdeeldheid die Europa trof naar aanleiding van de oorlog op Irak had volgens Dehaene een onverwachte weerslag op de Conventie: "De opleving van debat in de EU was vooral positief. In het licht van het spektakel van de verdeeldheid was de reflex van de conventieleden: "Wij moeten hier een aantal dingen inbouwen die een dergelijke verdeeldheid in de toekomst onmogelijk maken". Ik ben ervan overtuigd dat de teksten over de flexibiliteit van defensie en de Minister van Buitenlandse Zaken er niet zouden zijn zonder de oorlog in Irak. Het maakte het mogelijk dat Europa zich in de toekomst zal kunnen presenteren als 'global actor', in mijn ogen de voornaamste doelstelling voor Europa in deze eeuw."

Referenda

Op 18 juli 2003 leverde de Conventie het grondwetsvoorstel in. Het werd een bijna

emotionele aangelegenheid toen Giscard sprak over de spaarzame kansen voor een mens om de richting van de geschiedenis te beïnvloeden, en dat dit er zo een was geweest. Er lagen echter nog twee dikke adressen onder het gras: de ICC en de ratificatie, die in een niet gering aantal landen per referendum zal geschieden.

"Voor de ICC was ik zeer bevreesd, maar het was voor mij een van de positieve verrassingen. Het pleit wellicht ook voor de strekte van de tekst die wij geproduceerd hebben, dat deze er eigenlijk niet veel aan veranderd heeft. Maar die referenda", Dehaene komt overeind uit zijn luie positie in z'n gemakkelijke bureaustoel, "daar ben ik op tegen. Ik heb ervaren in Europese referenda dat de zaak zo complex is dat het debat vrij vroeg uitdraait op emotionaliteit, op verkeerde voorstelling van zaken en op nationale thema's. Zo riskeer je op het einde van de campagne antwoord te krijgen op een vraag die je helemaal niet gesteld hebt. Ik heb een referendum dus nooit als summum van democratie beschouwd. Maar ja, het is bon-ton vandaag de dag om te stellen dat consultatieve van de burger het summum van democratie is. Ik heb ook geen zin te fantaseren wat er moet gebeuren met de Europese Unie in het geval van een 'neen'. Er is geen alternatief, je moet niet denken dat er een scenario B is."

Tien voor Europa

Door Wim van Eekelen

Op 1 mei heeft de Europese Unie een gigantische stap gezet op weg naar stabiliteit en welvaart op ons continent. Wie had dat mogelijk geacht toen in 1988 de Berlijnse muur viel? Ondanks de kritiek op de EU is de uitbreiding zowel politiek als economisch een succes van de eerste orde. Het was een ontroerend moment om het "Alle Menschen werden Brüder" in tien verschillende toonaarden te horen. Eenheid in verscheidenheid kon niet beter worden gedemonstreerd.

Beroepspessimisten houden niet op te zeggen dat met 25 lidstaten alles moeitloos zal worden. Dat was niet mijn ervaring in de Europese Conventie, met 210 leden uit 28 landen. De EU vertegenwoordigt een vitaal belang voor allen. Zolang iedereen het gevoel houdt dat naar redelijke argumenten wordt geluisterd, moet het lukken Europese belangen te definiëren die uitstijgen boven nationale standpunten. Dat is ook de essentie van de communautaire methode; alleen de Commissie kan dat Europese belang immers inhoud geven.

Dat zal niet vanzelf gaan. In Slowakije liepen de verkiezingen slecht af voor de Europeanen. Tekst: Verdrag van Nice is apert slechter dan tekst constitutie

herenigingsplan af en zullen moeite hebben de indruk van kwade trouw weg te nemen. Als de Nederlandse overheid van tevoren op de hoogte was geweest van hun negatieve houding, dan zou zij niet met toetreding van Cyprus hebben ingestemd. Nu dreigen de Grieks-Turkse relaties weer te verslechteren en daarmee ook de samenwerking tussen de EU en de NAVO.

Met het Britse besluit een referendum te houden over de Europese Grondwet is de kans toegenomen dat de meest succesvolle poging om de EU transparanter, effectiever en meer democratisch te maken, zal mislukken. Een referendum hierover is te meer absurd omdat de vraagstelling in feite

neerkomt op: "Hebt u liever de Grondwet of het verdrag van Nice?" Bij verwerping blijft Nice immers van kracht en de tekst is apert slechter. Maak dat de kiezer maar eens duidelijk! Die zal zich vermoedelijk laten leiden door nationale overwegingen – vóór of tegen Balkende – tenzij regering en grote partijen zich eensgezind achter Europa scharen.

Er zijn nog een paar punten niet geheel duidelijk in de laatste fase van de intergouvernementele conferentie. Alle lidstaten lijken hun Europese Commissaris te behouden, althans tot 2014. We weten nog niet welke onderwerpen met unaniemiteit besloten zullen worden. Een zwak punt blijft de besluitvorming voor het buitenlands- en veiligheidsbeleid. Aanvankelijk waren Duitsland en Frankrijk bereid tot meerde-

heidsbesluiten, maar Parijs trok dat, door de Irak-crisis, weer in. Het Verenigd Koninkrijk en de Nederlandse regering waren eveneens tegen. Het resultaat is nu dat van een krachtige buitenlandse politiek geen sprake zal zijn, hoewel in Eurobarometerpeilingen een flinke meerderheid van de Europeanen juist op dit terrein een sterker optreden van de EU wenst. Een minpunt dus, maar verwerping van de Grondwet om deze reden leidt niet tot iets beters. Want ook op dit punt is Nice slechter.

Wim van Eekelen was lid van de Europese Conventie en is voorzitter van de Europese Beweging Nederland

10 punten vóór de Grondwet:

- 1 Eenvoudiger. In 59 artikelen wordt bepaald wie wat doet en hoe. Daarna volgen grondrechten en specifieke beleidsbepalingen, die een warrinkel aan oude teksten vervangen.
- 2 Coherenter in de wereld, door bundeling van economische en buitenlandse politieke instrumenten onder een 'Minister' van Buitenlandse Zaken.
- 3 Mogelijkheid tot nauwere samenwerking tussen landen die verder willen gaan in het veiligheidsbeleid.
- 4 Meerdere besluiten over 72 beleidsdomeinen volgens een eenvoudige methode (waarschijnlijk 55% van de lidstaten die tenminste 65% van de bevolking van de EU vertegenwoordigen).
- 5 Versterking van de interne markt en de handelspolitiek.
- 6 Subsidiariteit. De Commissie moet rechtvaardiger waarom voorgesteld de regelgeving nodig is op Europees niveau.
- 7 Nationale parlementen spreken zich uit over de noodzaak van Europese inmenging en kunnen heroverweging afdwingen. Hiermee wordt hun betrokkenheid bij Europese zaken groter.
- 8 Het halfjaarlijks voorzitterschap wordt vervangen door een groepje landen dat de taken verdeelt. De Minister van Buitenlandse Zaken leidt de Raad Externe Betrekkingen.
- 9 De Europese Raad van Regeringsleiders krijgt een vrijgestelde semi-permanente voorzitter zonder uitvoerende bevoegdheid, met als hoofdzaak de vastgestelde agenda uit te voeren.
- 10 De voorzitter van de Europese Commissie wordt benoemd door het Europese Parlement op voordracht van de Europese Raad.

"De voornaamste doelstelling voor Europa in deze eeuw is zich te presenteren als 'global actor'."